

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
"ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ"**

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Збірник наукових праць

Випуск 92

2019

УДК 37
ББК 74

Н 73 Нові технології навчання: збірник наукових праць / ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2019. Вип. 92. 324 с.

У збірнику наукових праць представлено дослідницькі матеріали з проблеми тенденцій розвитку педагогічної освіти в Україні. Обґрунтовано теоретичні та методологічні засади професійної підготовки вчителя нової генерації; простежено інноваційні тенденції у професійній освіті України та світі у контексті сучасних змін. Виявлено історичні передумови та тенденції розвитку університетської освіти; проаналізовано досвід підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів в умовах університету, питання цифровізації освітнього простору. Розглянуто соціально-педагогічні та морально-правові засади розвитку особистості в сучасних умовах комунікації; проаналізовано особливості впровадження компетентнісного підходу щодо підготовки студентів до виховної роботи у закладах вищої освіти. Досліджено проблеми безперервної освіти дорослих у вітчизняній та світовій педагогіці, а також вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на розвиток педагогічної освіти в Україні; вивчено досвід міжнародної наукової співпраці у досліджуваній сфері.

Для широкого кола освітян, науковців, усіх, хто цікавиться інноваційними технологіями в освіті.

Збірник входить до Переліку наукових фахових видань України (Наказ МОН від 24.10.2017 № 1413), в яких можуть бути опубліковані результати дисертаційних робіт у галузі педагогіки на здобуття ступенів доктора наук, кандидата наук та доктора філософії.

Головний редактор: Кременський Б. Г. – д-р пед. наук.

Редакційна колегія:

Бурлачук Л.Ф. – д-р психол. наук, професор, член-кореспондент НАПН України; Бондарчук О. І. – д-р психол. наук, професор; Бурда М. І. – д-р пед. наук, професор; Віньярські Миколай – професор (Варшава, Польща); Гошовський Я. О. – д-р психол. наук, професор; Дубасенюк О.А. – д-р пед. наук, професор; Ельбрехт О. М. – д-р пед. наук, доцент; Завалевський Ю. І. – д-р пед. наук, професор; Ївженко Ю. В. – канд. пед. наук (відповідальний секретар); Карамушка Л.М. – д-р психол. наук, професор; Кириленко С. В. – канд. пед. наук (заступник головного редактора); Клокар Н.І. – д-р пед. наук, професор; Кокун О. М. – д-р психол. наук, професор; Кушнарченко Н. М. – д-р пед. наук, професор; Іщенко Т. Д. – канд. пед. наук, професор; Найдьонова Л. А. – д-р психол. наук; Ничкало Н. Г. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Паламар Л. М. – д-р пед. наук, професор; Панок В. Г. – д-р психол. наук, професор; Савченко О. Я. – д-р пед. наук, професор, академік НАПН України; Хоменко М. П. – канд. пед. наук; Широчин В. П. – д-р техн. наук, професор.

За загальною редакцією Сафонова Ю. М. – д-ра. екон. наук, професора.

Відповідальні за випуск: Вознюк О. В. – д-р пед. наук, доцент; Ївженко Ю. В. – канд. пед. наук.

Адреса редколегії: 03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 36, каб. 317 (відділ з наукової роботи); тел. (044)248-23-09; e-mail: N_technology@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 22201 – 12101 ПР від 08 липня 2016 року.

*Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ "Інститут модернізації змісту освіти"
(протокол № 10 від 18 грудня 2019)*

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних відповідної галузевої термінології, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються.

© Державна наукова установа
"Інститут модернізації змісту освіти", 2019
© Автори статей

ЗМІСТ

Антонова О., Постова С.

Використання сервісів Google в процесі організації гурткової роботи з інформатики з обдарованими учнями..... 7

Басюк Н.

Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування моральних почуттів старших дошкільників..... 15

Березюк О.

Педагогічні умови етнокультурологічної підготовки майбутніх педагогів в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти..... 20

Березюк Ю.

Формування дидактичних навичок у професійній підготовці майбутніх учителів іноземної мови 26

Буянова Г., Удалова О.

Впровадження в освітній процес інноваційних методів навчання як основа формування професійних компетенцій майбутніх педагогів 31

Васянович Г.

Морально-правова відповідальність педагога – імператив часу 40

Вітвицька С.

Ціннісні орієнтації та життєва позиція сучасної студентської молоді..... 46

Вознюк О.

Позитивні та негативні тенденції розвитку світової освіти 52

Войтко О., Воронцова Е.

Регіональні аспекти підготовки і перепідготовки вчителів в умовах децентралізації..... 60

Гилярська О.

Генеza педагогічної риторики: становлення та розвиток..... 67

Горбенко С.

Рольова поведінка у зв'язку із соціалізацією особистості 77

Дубасенюк О.

Тенденції педагогічної освіти в Україні, реалізовані у підготовці вчительських кадрів Житомирського державного університету імені Івана Франка (до 100-річчя заснування)..... 83

Дусь Н.

Виховуюче навчання як пріоритет сучасної освітянської політики в Україні..... 90

Ковальчук В., Антонова О. Історія становлення і розвитку педагогічної освіти Житомирщини (друга половина XIX – початок XX століття).....	93
Колесник Н. Методологічні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової ланки освіти в контексті ідей Нової української школи	101
Коновальчук І. Методологічні засади підготовки магістрів дошкільної освіти до організації інноваційної діяльності	109
Косяченко Н. Значення інформальної освіти у післядипломному навчанні спеціалістів фармації та можливі шляхи її реалізації.....	116
Коваль М., Кусій М., Гіптерс З. Психолого-педагогічний аспект підготовки фахівців служби цивільного захисту у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання.....	122
Козлакова Г. Сучасні високі технології: особливості використання для самостійної освіти.....	128
Королук О. Основні етапи методичної підготовки майбутніх учителів математики в умовах ступеневої освіти	135
Косигіна О. Педагогічний вплив на розвиток взаємозв'язків емпатії та асертивності у суб'єктів освітньої взаємодії	141
Кравець О., Самборська Н. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей на заняттях з англійської мови засобами інформаційно-комунікативних технологій	148
Красовська О. Результати проектування інноваційного середовища професійної підготовки майбутнього вчителя початкової ланки до мистецько-освітньої діяльності	155
Кузнєцова О., Удалова О. Формування культури безпечної поведінки особистості у мережі Інтернет.....	164
Кучинська Л., Сидорчук Н. Методологічні засади дослідження проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти	170
Лайчук А., Самойленко Д. Педагогічне проектування моральних якостей учнів тренером-викладачем	177

Магдич Т. Методологічні підходи до проблеми формування ключових компетентностей на уроках української мови в учнів 10-11-х класів	182
Марченко Г. Історичні тенденції розвитку медіаосвіти в Україні та у світі.....	189
Марченков С. Формування інформаційно-аналітичних вмінь майбутнього офіцера Збройних сил України за допомогою кейс методу	197
Мельниченко Р. Застосування технології портфоліо при підготовці вчителя біології.....	203
Мирончук Н. Дослідження рівня сформованості діяльнісно-практичного компонента готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до самоорганізації у професійній діяльності.....	210
Мороз М. Ціннісно-особистісний критерій професійної компетентності майбутніх учителів музики як об'єкт педагогічного дослідження	215
Підлужна Г. Розвиток комунікативних умінь здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.....	221
Примак О. Сутність та потенціал STEM-освіти	226
Прус А., Чемерис О. Підготовка майбутніх учителів математики до роботи із розвитку творчих здібностей учнів.....	231
Саврій Ю. Сутність і структура готовності майбутніх вихователів до формування основ етнокультури в дітей старшого дошкільного віку.....	237
Самойленко О. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (початок ХХІ століття)	243
Савчук П. Особливості планування практичної діяльності студентів педагогічного коледжу на заняттях з хімії.....	250
Сіпій В. Модернізація змісту фізичної освіти у гімназії в контексті впровадження STEM-освіти в Україні	261
Сорочинська О., Павлюченко О., Семенович Я. Фізичний розвиток майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти як основа формування здоров'я у дітей дошкільного віку	266

Сторожук А.

Реалізація завдань вітчизняної вищої педагогічної освіти на засадах
відродження національно-духовних надбань 274

Тарнавська Н., Вознюк О.

Дослідження сучасного стану впровадження інклюзивної парадигми
в освітній простір дошкільної і початкової освіти України 281

Тимченко М.

Проблема самоорганізації майбутнього дизайнера як одна з передумов успішного
розвитку творчих здібностей 286

Хохліна О.

Особливості побудови корекційно спрямованого педагогічного
процесу у спеціальній освіті 291

Федорцова О.

Теоретико-методологічні засади формування культурологічної
компетентності майбутніх вчителів іноземної мови у процесі професійної
підготовки 297

Цюряк І. Роговська Є.

Професійна підготовка магістрів мистецьких спеціалізацій на основі інноваційних
технологій навчання 302

Argiropoulos D.

Disability as the problem of contemporary special education: historical aspect 307

Hegarty G.

Contemporary trends in European Union higher education: a Ukrainian context 314

Maggio M.

Designing inclusive paths for people with autism and
the peculiarities of pedagogical work at school directed at supporting self-determination
in the people with disabilities: an Italian context 318

10. Sychyvytsia, O.M. (2000). *Moralna vidpovidalnist vchenoho i sotsialno-istorychnyi protses* [The moral responsibility of the scientist and the socio-historical process]. Lviv: Druk UAD [in Ukrainian].

11. Smetanskyi, M.I. (1993). *Formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti vchytelia* [Formation of teacher's social responsibility]. Vinnytsia: Vinnytskyi derzh. ped. in.-t im. M.Kotsiubynskoho [in Ukrainian].

УДК 378.013

Світлана Вітвицька

доктор педагогічних наук, професор

ORCID ID: 0000-0002-9541-2635

професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

vitvucka.svitlana@ukr.net

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ЖИТТЄВА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті проаналізовано сутність та взаємозв'язок понять “цінність”, “ціннісні орієнтації”, “життєва позиція”, “студент”, “студентська молодь”; розглянуто різні класифікації цінностей та ціннісних орієнтацій студентської молоді; подано результати дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій, життєвої позиції студентів закладів вищої освіти. На основі аналізу результатів дослідження визначено напрями активізації виховної роботи зі студентами у закладах вищої освіти, зокрема, з патріотичного, громадянського, морального виховання, урізноманітнення діяльнісних і синтетичних форм і методів, створення дискусійних молодіжних клубів, гуртків з проблем патріотичного, громадянського виховання, посилення уваги до викладання суспільних та психолого-педагогічних дисциплін.

Ключові слова: “цінність”, “ціннісні орієнтири”, “життєва позиція”, “студент”, “студентська молодь”.

Витвицкая Светлана. Ценностные ориентации и жизненная позиция современной студенческой молодежи

В статье проанализированы сущность и взаимосвязь понятий “ценность”, “ценностные ориентации”, “жизненная позиция”, “студент”, “студенческая молодежь”; рассмотрены различные классификации ценностей и ценностных ориентаций студенческой молодежи; представлены результаты исследования ценностей и ценностных ориентаций, жизненной позиции студентов высших учебных заведений. На основе анализа результатов исследования определены направления активизации воспитательной работы со студентами в учреждениях высшего образования по патриотическому, гражданскому, нравственному воспитанию, разнообразие деятельности и синтетических форм и методов, создание дискуссионных молодежных клубов, кружков по проблемам патриотического, гражданского воспитания, усиление внимания к преподаванию общественных и психолого-педагогических дисциплин.

Ключевые слова: “ценность”, “ценностные ориентации”, “жизненная позиция”, “студент”, “студенческая молодежь”.

Постановка проблеми. Особливості соціально-економічних, політичних труднощів і протиріч розвитку українського суспільства, деформованість ринкових відносин негативно вплинули на молодь. Падає інтерес до духовних і моральних цінностей, не дає належного виховного ефекту виховна робота у закладах освіти, збільшується число правопорушників, наркоманів, токсикоманів, погіршується здоров'я молоді. Для успішної боротьби з цими явищами необхідна грамотна і послідовна робота щодо корекції відхилень у поведінці дітей і молоді, ресоціалізація особистості, глибокий аналіз чинників, причин і обставин, що зумовлюють ці відхилення, розробка форм і методів запобігання усім асоціальним проявам серед дітей та молоді, адаптації їх до соціумів. Невипадково одним із пріоритетних напрямів реформування освітнього виховного процесу у Державній національній програмі “Освіта (Україна XXI століття)”, в Концепції національного виховання студентської молоді, концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейській освітній простір, Національній стратегії розвитку освіти України на період до 1921 року наголошується на реалізації гуманістичної парадигми виховання молоді, забезпечення в

кожному освітньому закладі відповідних умов для розвитку фізично і психічно здорової особистості, звернення до духовно-моральних цінностей суспільства, духовності українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікації із зазначеної проблеми. Обрана проблема висвітлена у працях українських науковців О. Балакіревої, З. Карпенко, В. Черноволєнка, В. Хмелька, Є. Головахи, С. Сазонової, І. Мєгович та інших. Дослідженню ціннісних орієнтацій молоді присвячені праці І. Бікєшкіна, Н. Бондарь, Б. Братуся, Г. Залєського, С. Сазонової та ін. Студентство як соціальна група була предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних вчених (Б. Ананьєв, Ю. Самарін, Г. Нагорна, В. Лісовський, А. Дмитрієв, Л. Пашко та інші).

Метою статті є визначення сутності та взаємозв'язку понять “цінність”, “ціннісні орієнтації студентства”, їх класифікація та аналіз результатів дослідження ціннісних орієнтацій і життєвої позиції сучасної студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Молодь є завжди одним із активних компонентів соціальної структури суспільства. Студентська молодь є джерелом поповнення інтелігенції, інтелектуальної еліти суспільства. Студентство – це соціальна група, яка діє в системі вищого навчального закладу і має свою мету, свої специфічні особливості, готується до виконання соціальних ролей і функцій інтелігенції в сучасному суспільстві, що накладає особливу відповідальність на заклади вищої освіти за рівень сформованості її цінностей та ціннісних орієнтацій [2, с. 110]. Гуманістична парадигма виховання молоді передбачає звернення до духовно-моральних цінностей суспільства.

Цінність, як наукова категорія, аналізується в різних галузях знання, а саме: філософії, психології, соціології, етнопедагогіці тощо. Філософське тлумачення цінностей зосереджено навколо етичного змісту людського буття. Учені наголошують на двоякій природі цінностей, яка відображає невіршувальну суперечність між ідеальним (духовні цінності) і матеріальним (матеріальні цінності). Філософську основу формування системи цінностей особистості складає ентицизм – наука про гуманістичну мораль [13]. Тому, провідне місце серед базових цінностей особистостей займають Добро, Совість, Відповідальність, Милосердя тощо. Цінності забезпечують людину життєвими орієнтирами, визначають життєво-важливі цілі діяльності і, з рештою, надають людському життю певний сенс [7, с. 222].

Цінність – це “соціально-філософська категорія, що відображає один із найбільш суттєвих аспектів взаємодії людини й навколишньої дійсності – позитивне чи негативне значення матеріальних і духовних явищ і предметів для людини, соціальної групи, народу і людства” [5, с. 6].

Цінність – це глибинний вияв потреби. Людина завжди бажала перебувати в комфортному середовищі позитивного ставлення до самої себе і водночас хотіла, щоб це середовище змінювалось, розвивалось. Цінності відіграють роль певного стабілізатора та охорони на шляху пошуку нових парадигм життя.

Соціологи визначають цінність як категорію, залежно від галузі знання і сфери діяльності особистості (Т. Фомічева); як реагент соціальних відносин (І. Семків); як підґрунтя формування соціального капіталу суспільства (Ф. Фукуяма). До базових цінностей у соціології належать: людське життя, час, свобода особистості, рівність між людьми тощо.

У психології проблеми цінностей досліджували М. Бердяєв, М. Рокич (виділено два рівні ієрархії цінностей: цінності цілей, або кінцеві цілі існування, цінності засоби, або способи поведінки особистості); С. Бубнова виділяє три ієрархічних рівні в системі ціннісних орієнтацій особистості; С. Рубінштейн ввів поняття динамічної тенденції особистості як прояву спрямованості і цінності орієнтацій. С. Рубінштейн розглядає сутність цінностей через окреслення понять “значущість”, Л. Божович цінності співвідносить з життєвою позицією особистості, К. Абульханова-Славська – у взаємозв'язку зі стратегією життєдіяльності особистості. М. Рокич співвідносить поняття цінності з потребами і домаганнями особистості й окреслює їх як стійке переконання особистості та певний спосіб поведінки, який формується у процесі виховання і соціалізації [11].

Отже, у психології категорія цінностей розглядається у взаємозв'язку з діяльністю, поведінкою, потребами, мотивами. Цінності пов'язуються з пізнавальними процесами особистості, з формуванням її емоційно-вольової сфери. Цінності – це системоутворювальне ядро особистості, її діяльності і внутрішнього духовного життя. Це те, що має для людини велике значення, відповідає її конкретним потребам, ідеалам [9]. Цінності визначають спрямованість суб'єкта на реалізацію визначених відносин, які відповідають цій цінності; спрямованість на визначену діяльність чи її сторони; відповідні уявлення про своє “Я”; виділення у свідомості певного предметно-діяльнісного змісту і його основну роль у формуванні самосвідомості особистості [8, с. 22–23]. Педагогічна наука розглядає цінності у зв'язку з поняттями: освіта, навчання, виховання, розвиток особистості.

“Суб’єктна функція освіти актуалізує процеси засвоєння людиною суспільних норм і цінностей у неповторній індивідуальній формі в процесі активної перетворювальної діяльності” [12].

Аналіз науково-педагогічних джерел щодо цінностей та ціннісних орієнтацій молоді дає можливість виокремити такі напрями психолого-педагогічних досліджень: національні цінності (Л. Кривицька, І. Бондаренко, П. Давидов, О. Опаленик, В. Сагарда та ін.); цінності родинного виховання (О. Семеног, В. Поставий, О. Докукіна та ін.); цінності природи і людського життя, здорового способу життя (Г. Тарасенко, В. Оржеховська, О. М’яхченко, О. Гричишкіна, Ю. Гричишкіна та ін.); формування цінностей у підлітків шкільної молоді, студентів (А. Малихін, Р. Скульський, Л. Ковальчук, Б. Ковбас, М. Грицишин, Е. Носенко, Н. Фролова, Г. Гаєвська та ін.).

Заслуговує на увагу аналіз класифікації цінностей, проведений А. Лазаруком, що дозволяє згрупувати їх на категорії за такими ознаками: рівнем розвитку (вищі або нижче); об’єктом привласнення (матеріальні чи морально-духовні); метою вживання (егоїстичні та альтруїстичні); рівнем узагальнення (конкретні й абстрактні); способу вияву (ситуативні чи стійкі); роллю у діяльності людини (термінальні та інструментальні); змістом діяльності (пізнавальні та предметно-перетворювальні: творчі, естетичні, наукові, релігійні); належністю (особистісні або індивідуальні, групові, колективні, суспільні, національні, загальнолюдські); протилежним значенням (позитивні–негативні, первинні–вторинні, реальні–потенційні, безпосередні–опосередковані, абсолютні–відносні); змішана група (умовні, ідеальні, інтелектуальні, неперехідні, вічні [5, с. 175].

Ці цінності лежать в основі ціннісних орієнтацій. Тому ціннісні орієнтації мають велике значення для розвитку особистості, оскільки засвоєний життєвий досвід, який пройшов крізь призму внутрішнього світу особистості оцінюється, критично переробляється і переходять у дійсну позицію, умову самореалізації. Завдання педагога полягає в тому, щоб організувати певну форму розумової діяльності студентів, яка включає у себе усвідомлення й особистісне ставлення до реальних життєвих ситуацій і відображається у формуванні власного бачення себе у соціумі, професії, усвідомлення системи цінностей і поведінкових реакцій.

Кризи у суспільстві, які постали в наш час, ведуть до втрати цінностей, їх духовного забуття. Україна зробила свій вибір, європейський – ринкова економіка, демократичні свободи, відповідальність.

Вища освіта все частіше називається локомотивом усіх суспільних змін новітнього часу і повинна мати випереджувальний характер. Саме тому паралельно із загальносвітовими тенденціями збільшення контингенту студентів зростають вимоги до закладів вищої освіти з боку держави і суспільства.

У світлі цих вимог перед закладами вищої освіти постають актуальні завдання щодо формування у студентів соціально-значущих ціннісних орієнтацій, які б дали змогу їм адекватно поводитися у соціумі, гармонійно поєднувати задоволення власних і державних інтересів.

Категорія “орієнтація” – своєрідний фокус, в якому сходяться різні точки зору на особистість. В ній переплітаються всі основні поняття, що розробляються в філософії, соціальній психології, соціології, педагогіці. Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості, в них ніби резюмується весь життєвий досвід, нагромаджений особистістю в індивідуально конкретній ситуації [3, с. 20].

Специфіка ціннісних орієнтацій полягає в тому, що, на відміну від усіх інших категорій, ця категорія найбільш тісно пов’язана з поведінкою суб’єкта, який керується цим процесом, як усвідомленою дією. Вона пронизує всі поверхи людської психіки – від потреб до ідеалів, включає реальний компонент поведінки. Роль ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони визначають спрямованість професійної діяльності, надають їй цінності, що містять зміст, визначають певну позицію, регулюють поведінку, формують способи самоактуалізації. Ціннісні орієнтації особистості, її життєві перспективи, плани є проекцією духовного життя суспільства, вони формуються під впливом суспільних чинників, обумовлені системою виховання і навчання. Ціннісні орієнтації можна вважати вузловим моментом професійної реалізації особистості, оскільки саме вони детермінують загальне ставлення особистості до професійних цілей, завдань та вимог, можливості її професійної самореалізації. Більше того, чітке визначення професійної спрямованості зумовлює ідентифікацію особистості з професійними завданнями, цілями і вимогами та відповідно до формування у неї системи ціннісних орієнтацій, в якій професія займає пріоритетне місце. Ціннісні орієнтації розглядаються у тісному зв’язку з життєвими цілями особистості, способом її життя, потребами, психологічними установками і лежать в основі світогляду людини, її моральних, політичних, естетичних переконань і смаків. Вони є важливим елементом внутрішньої структури особистості та закріплені її життєвим досвідом, всією сукупністю переживань. Сформовані ціннісні орієнтації

забезпечують усталеність людини і виявляються в певному типі її поведінки. Система ціннісних орієнтацій становить важливий елемент ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Трактуючи термін “ціннісні орієнтації особи”, вчені визначають їх як складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямування і зміст активності особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надає сенсу особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. Ціннісні орієнтації – відносно стійка спрямованість потреб особистостей на певну групу цінностей. Система ціннісних орієнтацій відіграє як пасивну, так і активну роль у становленні індивіда як особистості. Сукупність таких орієнтацій характеризує репрезентативність соціально-цінних уявлень у свідомості людини.

Більшість досліджень, присвячених вивченню проблеми ціннісних орієнтацій, не дають цілісного системного уявлення щодо структури ціннісно-змістової сфери особистості, також недостатньо докладно вивчена проблема ціннісних орієнтацій молоді, зокрема, студентства. Не повністю висвітлена проблема щодо суті ієрархічної структури ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді на новому етапі розвитку суспільства.

Ціннісні орієнтації є важливим компонентом структури особистості студента. Вони пов'язані з його інтересами, потребами та установками. Можливо накреслити такий ланцюжок: інтерес, потреба, установка, ціннісна орієнтація. Інтерес і потреба детермінують цільову діяльність свідомості, втілюються в систему мотивацій, закріплюються в установках і ціннісних орієнтаціях, зумовлюють спрямованість діяльності студента, його соціальну активність. Основою для формування цінностей і ціннісних орієнтацій молоді є головні цінності суспільства, родини і дуже важливо, щоб вони були взаємоузгоджені і відповідали потребам суспільства, прогресу та розвитку людства. В науці існує декілька підходів до структурування і типології ціннісних орієнтацій студентів. Зокрема, можна провести типологізацію основних соціальних цінностей (орієнтації на цінності трудової діяльності, цінності навчання, вільного часу, освіти, громадянські цінності, соціокультурні цінності тощо). Якщо систематизувати соціокультурні цінності, можна виокремити такі групи: політичні – орієнтація на цінності розвитку держави і права, політичний суверенітет, незалежність, право нації на самовизначення, свободу вибору громадянства тощо; ідеологічні – орієнтація на мир, свободу, рівність, гуманізм, справедливість; економічні – орієнтація на матеріальний добробут, економічну стабільність, рівні стартові можливості, соціально-орієнтований ринок; професійно-технологічні – цінність якості освіти, цінність інформаційної грамотності, забезпеченість для молоді умов для кар'єрного зростання, створення умов для самореалізації особистості, орієнтація на соціальну справедливість; духовно-моральні орієнтації – орієнтації на гуманізм, добро, правдивість, чесність, відповідальність.

За дослідженнями О. Сазонові найважливішою цінністю є безпека загалом, безпека власна, безпека в соціумі. Мабуть, це пов'язано з цими подіями, що відбуваються в сучасному суспільстві. На другому місці розмістилася “самостійність як цінність”, що виступає, як здатність до самостійного прийняття рішень, незалежності. На третьому місці знаходиться “цінність досягнення успіху” як особистісного, так і кар'єрного. У системі ціннісних переваг і орієнтацій сучасного студентства – прагнення зробити професійну кар'єру, бути вільним і незалежним у своїх рішеннях та вчинках (80% студентів), багатства прагнуть 28% студентів. Така ціннісна орієнтація, як “прагнення принести своїй країні користь” виявлена у 38%. Для дослідження життєвої позиції студентів нами була використана методика “сенсожиттєвих орієнтацій” Д. Леонтьєва, яка включає 20 описів дій, переживань або станів, що оцінюються за 7-бальною шкалою, залежно від того, наскільки вони характерні і типові для респондента. За результатами опитувальника можна зробити таке узагальнення: у респондентів (студентів) спостерігається середній рівень вираженості цілей у житті (33,07%). Тобто, невизначеність цілей життя характерна для більшості студентської молоді. Процес життя, емоційна насиченість життя має також середній рівень вираженості. Можна зробити висновок, що студенти сприймають життя, як цікавий процес, наповнений змістом.

Дослідження ціннісної регуляції діяльності студентів нами проводилося в три етапи: пілотажне опитування, аналіз, інтерпретація отриманих результатів. Студентам пропонувалося виділити три основні причини, які стимулюють їх до навчання. На основі отриманих даних та їх статистичної обробки було виділено по 15 статистично значимих причин для студентів денної та заочної форм навчання. На етапі дослідження ціннісної регуляції діяльності студентів, студентам денної та заочної форм навчання потрібно було попарно порівняти 15 причин стимулів, які були виділені в пілотажному дослідженні.

На основі пілотажного дослідження, використовуючи метод ранжування, було отримано ієрархію цінностей студентів денної і заочної форм навчання. Отримані дані свідчать про те, що

більшість ціннісних орієнтацій, які регулюють навчальну діяльність студентів денної та заочної форм навчання, співпадають (“вища освіта”, “престижна робота”, “кар’єрний ріст”, “інтерес”, “соціальний статус”, “спілкування”, “матеріальне благополуччя”, “знання”). Проте існують і певні відмінності у ціннісній регуляції навчальної діяльності студентів денної та заочної форм навчання. Наприклад, студенти денної форми навчання виділяють серед цінностей такі як “диплом”, “бажання стати хорошим спеціалістом”, “досвід”, “самореалізація”, “робота”, “допомога іншим”, “проведення часу”. А студенти заочної форми навчання – “діти”, “підвищення професіоналізму”, “здобуття професії”, “самоствердження”, “задоволення”, “особистісний розвиток”, “вимоги керівництва”.

Порівнюючи отримані в ході нашого дослідження дані щодо цінностей у студентів денної та заочної форм навчання, можна зробити висновок, що найбільш значимими цінностями, що регулюють навчальну діяльність студентів денної форми навчання, є бажання “самореалізуватися” (127 балів) і “прагнення стати хорошим спеціалістом” (127 балів), а найменш значиму – “проведення часу” (22 бали). Щодо студентів заочної форми навчання, найбільш значимою цінністю є “особистий розвиток” (120 балів), а найменш значимою – “вимоги керівництва” (22 бали).

Для дослідження задоволеності основних потреб студентів було обрано методику А. Маслоу – тест “Піраміда Маслоу”. Ця методика дозволила зрозуміти, які потреби для студентів є найважливішими і яким чином вони задовольняються в нашому суспільстві. Результати дослідження такі: “потреба у безпеці” забезпечена на 17,02%; “соціальні потреби” – на 17,38%, “потреба у самоактуалізації” – на 19,44%. Така ціннісна орієнтація як “прагнення принести користь державі, своїй країні”, виявляється не надто популярною – 35%. Ці показники свідчать про не дуже високу активність молодих людей щодо праці на користь Батьківщини, певну інертність та відокремлення від усього, що відбувається в сучасному суспільстві. Напевно, в сучасних умовах сьогодення “виживає сильніший”. Більшість молодих людей переймаються вирішенням своїх власних проблем, а не суспільства загалом.

Отримані результати дослідження свідчать про необхідність удосконалення виховної роботи у закладах вищої освіти за такими напрямками, як: громадянське, патріотичне і моральне виховання, урізноманітнення форм і методів, зокрема, діяльнісних, синтетичних форм і методів, створення молодіжних клубів, дискусійних гуртків з проблем патріотичного, громадянського і морального виховання, реалізації інноваційних методів (метод відкритої трибуни, мозкова атака, метод аналізу соціальних ситуацій тощо). Цілком доцільно в наш час звернути увагу на викладання педагогічних та суспільних дисциплін. Громадянське, патріотичне, моральне виховання потребує поетапної реалізації. Зміст виховної роботи включає єдність двох аспектів: теоретичного (сприйняття ідейного багатства народу, його морально-етичних цінностей, трансформованих у засобах народної педагогіки, усвідомлення принципів, форм і методів організації виховного впливу на молодь) та практичного (постійна й систематична виховна діяльність родини, громадських та державних навчальних закладів, засобів масової інформації).

Висновки. Проблеми формування ціннісних орієнтацій та культурних потреб, утвердження духовних і моральних цінностей у студентському середовищі надзвичайно актуальні у час побудови незалежної української демократичної держави. Засвоєння людиною певних світоглядних орієнтацій та життєвих установ, життєвої позиції відбувається у молодому віці, тому ситуація у молодіжному студентському середовищі може розглядатися, як умовна модель майбутнього українського суспільства.

Це має спонукати до покращення виховної роботи зі студентами в закладах вищої освіти, посилення уваги до викладання психолого-педагогічних дисциплін, правознавства, політології, політекономії, філософії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Балакірева О. М. Трансформація ціннісних орієнтацій в українському суспільстві. *Український соціум*. 2002. № 1. С. 130–149.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник. Видання 3-тє. доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2012. 400 с.
3. Дробницький А. Г. Некоторые аспекты проблемы ценностей. Проблемы ценностей в философии. Москва : Наука, 1980. 262 с.
4. Кант И. О педагогике. Идеи эффективного воспитания: соч. в 6 томах. Москва: Мысль, 1996. Т 2. С. 351–353.
5. Кострюков С. В. Формування демократичних цінностей студентської молоді у трансформаційний період: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.10. Київ, 2004. 17 с.

6. Лазарук А. Цінності людини у науковому обґрунтуванні. *Психологія і суспільство*. 2002. № 3-4. С. 170–186.
7. Лукьянов В. Г. Изучение проблемы ценностей в современной философии. *Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагона. Матер. Межд. науч. конф.* СПб.: Санкт-Петербургское философское искусство, 2001. С. 202–224.
8. Непомнящая В. И., Коневская М. Е., Пахомова О. Н. и др. Ценность как центральный компонент психологической структуры личности. *Вопросы психологии*. 1980. № 1. С. 22–23.
9. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ : Рута, 2001. 320 с.
10. Проторій Я. І. Особливості ціннісно-мотиваційної сфери студентів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. № 2. С. 35–39.
11. Рокич М. Природа человеческих ценностей. Москва : Нью-Йорк, 1973. 276 с.
12. Шевнюк О. Л. Зміст культурологічної освіти майбутнього вчителя *Творча особистість учителя з проблеми теорії і практики: зб. наук. праць*. Київ : НПУ. 2002. Вип. 7. С. 169–177.
13. Фромм Э. Человек для себя. [пер. с англ. Л. Чернышевой]. Москва : Коллегиум, 1992. 253 с.

Vitvitskaya Svitlana. Value orientations and life position of modern student youth

The article analyzes the essence and interrelation of such concepts as “value”, “value-orientations”, “life position”, “student”, “student youth”; different classifications of universal values and student youth’s values are considered; the results of the research of values and value-orientations, the life position of students of higher education institutions are presented. On the basis of the analysis of the results of the conducted research the directions of activation of educational work with students in higher education institutions, patriotic, civic and moral education in particular, were determined. They include the following: diversification of activity and synthetic forms and methods; creation of discussion clubs for young people; circles on problematic issues of patriotic and civic education; increasing attention to teaching social, psychological and pedagogical disciplines; intensification of the use of traditional and innovative technologies, forms and methods of civic education in practical classes of psycho-pedagogical and social disciplines: conversation, discussion, seminar, oral journals, holidays, vechornytsi, conferences, visits to museums, exhibitions, situational role-playing games, dramatization games, social-psychological training, intellectual auctions. Civic, patriotic and moral education need a gradual implementation. The main stages of patriotic education include: ethnic self-awareness (native homeland culture); national-political self-awareness (sense of national dignity); public-state self-awareness (patriotism, nationalism, caring attitude to national-cultural values and peoples). The main stages of moral education include.

The content of educational work includes the unity of two aspects: theoretical (perception of the ideological wealth of the people, his moral and ethical values, transformed in the means of folk pedagogy, awareness of the principles, forms and methods of organizing educational influence on youth) and practical (constant and systematic educational activities of the family and state educational institutions, the media).

Key words: “value”, “value guidelines”, “life position”, “student”, “student youth”.

REFERENCES

1. Balakirieva, O.M. (2002). Transformatsiia tsinnisnykh oriientsii v ukrainskomu suspilstvi [Transformation of value orientations in Ukrainian society]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 1, 130–149 [in Ukrainian].
2. Vitvytska S. S. (2012). *Osnovy pedahohiky vyschoi shkoly [Fundamentals of Higher Education Pedagogy]*. Vydannia 3-te. dop. i pererob. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU imeni I. Franka [in Ukrainian].
3. Drobnickii, A.G. (1980). *Nekotorye aspekty problemy tsennostei. Problemy tsennostei v filosofii [Some aspects of the value problem. Problems of values in philosophy]*. Moskva: Nauka [in Russian].
4. Kant, I. (1996). *O pedagogike. Idei effektivnogo vospitaniia [About pedagogy. Ideas of effective education]*. Moskva: Mysl. T 2. P. 351–353 [in Russian].
5. Kostriukov, S. V. (2004). Formuvannia demokratychnykh tsinnostei studentskoi molodi u transformatsiyni period [A problem of formation of democratic values in student youth in the transformational period]. *Candidate’s thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Lazaruk, A. (2002). Tsinnosti liudyny u naukovomu obgruntuvanni [Human values in scientific substantiation]. *Psykhoholiiia i suspilstvo – Psychology and Society*, 3-4, 170–186 [in Ukrainian].
7. Lukianov V. G. (2001). Izuchenie problemy tsennostei v sovremennoi filosofii [The study of the problem of values in modern philosophy]. *Metodologiiia humanitarnogo znaniia v perspektive XXI veka –*

The methodology of humanitarian knowledge in the perspective of the 21st century. To the 80th anniversary of Professor Moses Samoilovich Kagon. Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskoe filosofskoe iskustvo [in Russian].

8. Nepomniashhaia V. I., Konevskaiia M. E., Paksomova O. N. i dr. (1980). Tsennost kak tsentralnyi komponent psikhologicheskoi struktury lichnosti [Value as a central component of the psychological structure of the individual]. *Voprosy psikhologii – Psychology Questions*, 1, 22–23 [in Russian].

9. *Psykhologhiia osobystosti: slovnyk-dovidnyk [Personality Psychology: a dictionary]*. P. P. Hornostaia, T. M. Tytarenko (Ed.). (2001). Kyiv: Ruta [in Ukrainian].

10. Protorii, Ya. I. (2002). Osoblyvosti tsinnisno-motyvatsiinoi sfery studentiv [Features of students' value-motivational sphere]. *Praktychna psykhologhiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work*, 2, 35–39 [in Ukrainian].

11. Rokich, M. (1973). *Priroda chelovecheskikh tsennostei [The nature of human values]*. Moskva: Niu-Jork [in Russian].

12. Shevniuk, O. L. (2002). Zmist kulturolohichnoi osvity maibutnioho vchytelia [Content of cultural education of the future teacher]. *Tvorchia osobystist uchytelia z problemy teorii i praktyky – Creative personality of the teacher on the problems of theory and practice*, 7, 169–177. Kyiv: NPU [in Ukrainian].

13. Fromm, E. (1992). *Chelovek dlia sebia [Man for himself]*. [per. s angl. L. Chernyshevoi]. Moskva: Kollegium [in Russian].

УДК 370.182

Олександр Вознюк

доктор педагогічних наук, доцент

ORCID ID: 0000-0002-4458-2386

професор кафедри англійської мови з методиками

викладання в дошкільній та початковій освіті

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

alexvoz@ukr.net

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ОСВІТИ

Розглядаються дві групи тенденцій – позитивна і негативна, які не тільки взаємно суперечать, але й певним чином доповнюють одна одну, створюючи парадоксальну картину освітніх трансформацій. Серед негативних освітніх тенденцій виявляються такі: тенденція, яка спрямовує навчальний процес на інформаційноцентровану суб'єкт-об'єктну освітню парадигму; тенденція, що орієнтує школу і учнів на фрагментарні відомості про світ; тенденція, яка відображає процес формування споживача, нетворчу прагматичну істоту; тенденція, яка орієнтує освіту на сприйняття людини як засобу та інструменту, яка спрямовується на прагматичний контекст космосоціоприродного буття. Серед позитивних тенденцій розвитку світової освіти диференціюються такі: зміна парадигми навчання (від репродуктивної “школи пам'яті” до творчо-продуктивної “школи мислення”); зміна парадигми пізнання (від орієнтації на зовнішню соціально-педагогічну реальність та дисциплінарну модель освіти – до спрямованості у глибини свого “Я” через рефлексію, критичне мислення, самосвідомість); зміна місії освіти (від підготовки підростаючого покоління до життя – до забезпечення умов формування особистості, що перебуває у процесі самовдосконалення та формує соціальні умови свого життя).

Ключові слова: позитивні та негативні освітні тенденції, ціннісно-сміслові орієнтири педагогічної теорії та практики, універсальна парадигма розвитку, ювілейна доповідь Римського клубу, системна криза освітньої галузі.

Вознюк Александр. Положительные и отрицательные тенденции развития мирового образования

Рассматриваются две группы тенденций – положительная и отрицательная, которые не только взаимно противоречат, но и определенным образом дополняют друг друга, создавая парадоксальную картину образовательных трансформаций. Среди негативных образовательных тенденций выявлены следующие: тенденция, которая направляет учебный процесс на